

ROGLAN I LLOP, Joaquim

Revistes d'humor a Catalunya, 1972-1992

Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya i Diputació de Barcelona, 1996
Col·lecció «Vaixells de Paper», 20.

L'aparició de *Revistes d'humor a Catalunya, 1972-1992*, de Joaquim Roglan, periodista i professor de periodistes, constitueix un esdeveniment singular en el panorama dels estudis històrics sobre la premsa a Catalunya. Sobretot perquè es tracta d'un treball sectorial exhaustiu sobre una part important de la premsa editada a Catalunya (premsa d'humor), en català i en castellà, durant un període de vint anys que recull les últimes fuetades de la dictadura franquista i les complexitats de la transició desencantada que van desembocar en l'efímera i discreta eufòria olímpica de Barcelona.

Una de les principals dificultats del treball de Roglan venia determinada per l'estret marge de perspectiva històrica que podia prendre, especialment respecte de les publicacions i les persones que han protagonitzat més directament els darrers anys considerats. Optar per l'estudi d'un període tan recent proporciona avantatges a l'hora de disposar de materials i també del testimoni directe de persones involucrades en l'objecte d'estudi. Però suscita problemes metodològics quan es vol combinar la fredor i el distanciament de la fitxa i de les rutines de l'historiador de la premsa amb la perspectiva més subjectiva del cronista que ha «viscut» de prop les vicissituds del seu objecte i l'ha compartit amb els seus principals actors. El risc era evident: podia primar la visió historiogràfica i deixar perdre un material viu de primera mà que d'aquí a uns anys ja no hauria estat disponible i els estudiosos haurien trobat a faltar; o, contràriament, podia tractar-se d'una mera crònica, plena de cites d'amics i coneguts, atrapada per les servituds inevitables d'allò que inevitablement serà jutjat per tots aquells que han posat la pota sota l'ull del microscopi. M'apresso a dir que res d'això no ha passat.

Roglan ha aconseguit una molt bona combinació de la perspectiva de l'historiador i la perspectiva del cronista i ha fabricat un llibre rigorós i amè, un llibre de consulta amb tots els requisits que fan al cas, molt útil per a estudiants, professionals i professors, i també, al mateix temps, un llibre d'agradable lectura amb què podran gaudir tots els curiosos, afeccionats o col·leccionistes de la premsa humorística, o de la premsa en general.

Escrit en un estil que tradueix una actitud de complicitat amb l'objecte d'estudi i de valoració dels recursos més afinats de la tradició humorística del país, el llibre de Roglan no només no s'està d'oferir «algunes reflexions sobre el sentit de l'humor del periodisme d'humor, el sentit de l'humor dels receptors i el sentit de l'humor d'alguns protagonistes d'històries que fan riure als altres», sinó que es proposa demostrar que, a la vista del material inventariat durant els vint anys estudiats, «aquí, qui no riu és perquè no vol».

Revistes d'humor a Catalunya, 1972-1992 està organitzada en tres parts.

La primera part dibuixa una panoràmica general de la successiva aparició de les principals publicacions en el context canviant dels anys analitzats. Aquesta part permet una aproximació ràpida al tema que pot satisfer les lectures d'urgència i les consultes d'orientació. Roglan hi fa una proposta de periodificació que distingeix tres etapes: 1972-75, etapa final del franquisme, amb presència exclusiva de publicacions en castellà fins a l'aparició de la bilingüe *Butifarra*; 1976-1981, la transició, amb una passatgera eclosió de publicacions en català, moltes d'elles editades fora de Barcelona, i la consagració de capçaleres importants en castellà com ara *Barrabás*, *El Papis* —víctima

d'un brutal atemptat el 1977— o *Por Favor*; i 1982-1992, la dècada de la «normalització» democràtica, marcada per un relatiu reflux, la contracció dels intents en català, l'aparició de suplementes humorístics a la premsa diària i la «promiscuïtat» amb els mitjans audiovisuals. Aquesta part es tanca amb unes conclusions plenes d'idees interessants que potser demanarien un tractament menys telegràfic, i uns útils quadres censals i cronològics.

La segona part, ordenada cronològicament segons les dates d'aparició, descriu i historia breument les revistes seguint un criteri impressionista, establint l'autor uns centres d'interès que poden variar segons els casos. Aquí es recullen declaracions d'intencions, manifestacions dels implicats, episodis rellevants, alguna nòmina de col·laboradors, etc. En general l'extensió procura ser proporcional a la importància de la publicació. Aquesta part, la més llarga de l'obra, permet espigolar curiositats molt fàcilment i també la consulta especialitzada.

Finalment, la tercera part conté l'aportació més estrictament hemerogràfica, amb una relació de les fitxes tècniques de cada revista estudiada (45 si comptem revistes i suplementes). El model de fitxa utilitzat és el convencional (a partir de la

proposta clàssica de J. Kayser), però tractat amb una notable generositat.

Tot i que l'autor, després de destacar la manca d'estudis especialitzats, elogia la migrada tradició catalana existent, el cert és que ell va prou més enllà del que s'havia fet fins avui, a excepció, potser, dels treballs de Lluís Solà, que també eren resultat de moltes hores d'hemeroteca i de lectura exhaustiva de les publicacions. I això, en estudis d'història de la premsa, és tan decisiu que no hi ha filigrana metodològica que ho pugui reemplaçar.

Roglan ha fet un llibre informat, polit i agradable. Ha trobat un bon punt d'equilibri entre la divulgació, la catalogació i la història, que s'adiu proporcionadament amb la naturalesa i la importància de l'objecte d'estudi tractat. El resultat em sembla força rodó. Sens dubte, propiciat perquè Joaquim Roglan ha anat prenent aquella actitud i aquella distància periodística i intel·lectual òptimes que de vegades assoleixen alguns veterans: una mica de treballat escepticisme, un punt d'experta sornegueria, una cullerada de compromís malgrat les garrotades rebudes, i aquella lleugera i imprescindible «pàtina» d'il·lusió i afecte pels papers i per les coses de l'ofici.

Joan Manuel Tresserras

COSTA I FERNÁNDEZ, Lluís

La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). Comunicació i propaganda a les comarques gironines

Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1995

Col·lecció «Camí Ral», 8.

El primer reial decret de la dictadura militar de Primo de Rivera fou el decret contra el separatisme amb una decidida vocació de perseguir la llengua i la cultura catalana per a sorpresa de la Lliga i d'altres conservadors catalans amb un preàmbul del que faran Franco i Cambó el 1939. Certament, la vinculació de la

monarquia al genocidi motivà el bandejament d'aquesta el 1931 quan, arran del pacte de Sant Sebastià, republicans espanyols i catalanistes de tot tipus facin front comú per restablir la democràcia parlamentària. Dins Catalunya, Girona vivia amb naturalitat la llengua i sense conflictes hi havia una convivència entre polí-